

rimunt contractum; sicut de uxoricidio dicitur hic, & de adulterio infra dicitur (IV. quæst. LXI. art. 3.)

Vel dicendum, quod uxoricidium est contra substantiam conjugii; sed adulterium est contra bonum fidei ei debitæ: & sic adulterium non est magis contra matrimonium quam uxoricidium. Et ita ratio procedit ex falsis.

Ad secundum dicendum, quod simpliciter loquendo, gravius peccatum est occidere matrem quam uxorem, & magis contra naturam, quia naturaliter homo matrem revereatur: & ideo minus inclinatur ad interfecionem matris, & promior est ad interfecionem uxoris; ad cuius pronitatis refectionem uxoricidis est matrimonium ab Ecclesia interdictum.

Ad tertium dicendum, quod talis non peccat contra matrimonium, sicut ille qui propter uxorem interficit: & ideo non est simile.

Ad quartum dicendum, quod non est necessarium quod deleta culpa, deleatur omnis poena, sicut de irregularitate patet. Non enim poenitentia restituit in pristinam dignitatem, quamvis possit restituere in pristinum statum gratie, ut dictum est (quæst. xxvii. art. 2. ad 3.)

QUÆSTIO LXI.

De impedimento matrimonii, quod est votum solemne,

in tres articulos divisa.

Deinde considerandum est de impedimentis quæ superveniunt matrimonio: & primo de impedimento quod provenit matrimonio inconsummato, scilicet de voto solemni; secundo de impedimento quod provenit matrimonio consummato, scilicet de fornicatione.

Circa primum quæruntur tria.

Primo, utrum alter conjugum, altero invito, post carnalem copulam possit religionem intrare.

Secundo, utrum ante carnalem copulam possit religionem intrare.

Tertio, utrum mulier possit nubere alteri viro, priore ante carnalem copulam religionem ingressa.

ARTICULUS I. 237

Utrum alter conjugum, altero invito, post carnalem copulam possit religionem intrare.

S. Thom. II. II. dist. xxvii. quæst. 1. art. 3. quæst. 1. & seq.

AD primum sic proceditur. Videtur quod alter conjugum etiam post carnalem copulam possit, altero invito, ad religionem transire. Quia lex divina magis debet spiritualibus favere quam lex humana. Sed lex humana hoc permisit. Ergo multo fortius lex divina permittere debuit.

2. Præterea. Minus bonum non impedit majus bonum. Sed matrimonii status est minus bonum quam status religionis, ut patet I. Corinth. vii. Ergo per matrimonium non debet homo impediri quin possit ad religionem transire.

3. Præterea. In qualibet religione fit quoddam spirituale matrimonium. Sed licet de leviori religione ad arctiorem transire. Ergo & licet de matrimonio leviori, scilicet carnali, ad arctius, scilicet matrimonium religionis, transire, etiam invita uxore.

Sed contra est quod dicitur I. Corinth. vii. ut nec etiam ad tempus vacent orationi conjuges, sine mutuo consensu à matrimonio abstinentes.

Præterea. Nullus potest facere licite quod est in præjudicium alterius, sine ejus voluntate. Sed votum religionis emissum ab uno conjugum est in præjudicium alterius, quia unus habet potestatem corporis alterius. Ergo unus sine consensu alterius non potest votum religionis emitte.

Respondet dicendum, quod nullus potest facere oblationem Deo de alieno. Unde cum per matrimonium consummatum jam sit corpus viri factum uxoris, non potest sine consensu ejus Deo ipsum offerre per continentie votum.

Ad primum ergo dicendum, quod lex humana considerat matrimonium, solum in quantum est in officium naturæ; sed lex divina, secundum quod est sacramentum, ex quo habet omnimodam indivisibilitatem. Et ideo non est simile.

Ad secundum dicendum, quod non est inconveniens majus bonum impediri per minus bonum quod habet contrarietatem ad ipsum, sicut etiam bonum per malum impeditur.

Ad tertium dicendum, quod in qualibet religione contrahitur matrimonium ad unam personam, scilicet ad Christum; cui tamen ad plura obligatur aliquis in una religione quam in alia. Sed matrimonium carnale, & religio-

gio-

gionis non sunt ad unam personam. Et ideo non est simile.

ARTICULUS II. 253

Utrum alter conjugum possit, altero invito, ante carnalem copulam religionem intrare.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod nec etiam ante carnalem copulam possit unus conjugum, altero invito, religionem intrare. Indivisibilitas enim matrimonii pertinet ad matrimonii sacramentum, in quantum scilicet significat perpetuam conjunctionem Christi ad Ecclesiam. Sed ante carnalem copulam post consensum per verba de presenti expressum est verum matrimonii sacramentum. Ergo non potest fieri divisio per hoc quod alter religionem intrat.

2. Præterea. In ipso consensu per verba de presenti expresso unus conjugum in alterum potestatem sui corporis transfert. Ergo statim potest exigere debitum, & alter tenetur reddere: & ita non potest unus, invito altero, ad religionem transire.

3. Præterea. Matth. 6. xix. dicitur: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Sed conjunctio quæ est ante carnalem copulam, divinitus facta est. Ergo non potest separari humana voluntate.

Sed contra est quod secundum Hieronymum (alium Auctorem in veteri prologo in Evang. Joan.) Dominus vocavit Joannem de nuptiis.

Respondet dicendum, quod ante carnalem copulam est inter conjuges tantum vinculum spirituale; sed postea etiam est inter eos vinculum carnale. Et ideo sicut post carnalem copulam matrimonium solvitur per mortem carnalem; ita per ingressum religionis, vinculum quod est ante carnalem copulam, solvitur: quia religio est quædam mors spiritualis, qua aliquis sæculo moriens vivit Deo.

Ad primum ergo dicendum, quod matrimonium ante carnalem copulam, significat illam conjunctionem quæ est Christi ad animam per gratiam: quæ quidem solvitur per dispositionem spirituales contrariam, scilicet per peccatum mortale: sed post carnalem copulam, significat conjunctionem Christi ad Ecclesiam, quantum ad assumptionem humane naturæ in unitatem personæ, quæ omnino est indivisibilis.

Ad secundum dicendum, quod ante carnalem copulam non est omnino translatum corpus sub potestate alterius, sed sub conditione; nisi interea alter conjugum ad frugem melioris vite convolvet. Sed per carnalem copulam completur dicta translatio, quia tunc

S. Th. Op. Tom. VI.

intra uterque in corporalem possessionem sibi tradita potestatis. Unde etiam ante carnalem copulam non statim tenetur reddere debitum post matrimonium contractum per verba de presenti; sed datur ei tempus duorum mensum, propter tria: primo ut interim possit deliberare de transiendo ad Religionem: secundo ut præparentur quæ sunt necessaria ad solemnitatem nuptiarum: tertio ne vitem habeat maritus datam, quam non suspicavit dilatam. (cap. Institutum caul. xxvii. quæst. 11.)

Ad tertium dicendum, quod conjunctio matrimonialis ante carnalem copulam est quidem perfecta quantum ad esse primum, sed non consummata quantum ad actum secundum, qui est operatio; & simulatur possessioni corporali: & ideo nec omnimodam indivisibilitatem habet.

ARTICULUS III. 254

Utrum mulier possit nubere alteri, viro suo ante carnalem copulam religionem ingressa.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod mulier non possit nubere alteri, viro suo ante carnalem copulam religionem ingressa. Quia illud quod cum matrimonio stare potest, non solvit matrimoniale vinculum. Sed adhuc manet vinculum matrimoniale inter eos qui pari voto religionem intrant. Ergo ex hoc quod unus intrat religionem, alter non absolvitur à vinculo matrimoniali. Sed quædam manet vinculum matrimoniale ad unum, non potest nubere alteri. Ergo &c.

2. Præterea. Vir post ingressum religionis potest ante professionem redire ad sæculum. Si ergo mulier possit alteri nubere, viro interea religionem, & ipse possit alteram ducere, rediens ad sæculum: quod est absurdum.

3. Præterea. Per Decretalem novam (cap. Non solum de Regularib. & transuentib. in VI.) professio ante annum emissã pro nulla reputatur. Ergo si post talem professionem ad uxorem redeat, tenetur eum recipere. Ergo neque per introitum viri in religionem, neque per votum datur mulieri potestas alteri nubendi.

Sed contra. Nullus potest alterum obligare ad ea quæ sunt perfectionis. Sed continentia est de his quæ ad perfectionem pertinent. Ergo mulier non arctatur ad continentiam ex hoc quod vir religionem ingreditur: & sic potest nubere.

Respondet dicendum, quod sicut mors corporalis viri hoc modo vinculum matrimoniale solvit, ut mulier nubat cui vult, secundum Apostoli sententiam (I. Cor. vii.) ita etiam post mortem spirituales viri per religionis ingressum, poterit cui voluerit nubere.

Da

Ad

Ad primum ergo dicendum, quod quando uterque pari voto continentiam voverit, tunc neuter conjugali vinculo abrenuntiat, & ideo adhuc manet; sed quando unus tantum voverit, tunc, quantum est in se, abrenuntiat vinculo conjugali: & ideo alter absolvetur à vinculo illo.

Ad secundum dicendum, quod non intelligitur mortuus seculo per religionis ingressum, quousque professionem emiseric: & ideo usque ad tempus illud tenetur cum uxor sua expectare.

Ad tertium dicendum, quod de professione sic emissa ante tempus determinatum à jure est idem iudicium quod de voto simpliciter. Unde sicut post votum simplex viri mulier ei debetur reddere non tenetur, tamen ipsa non habet potestatem alteri nubere; ita & hic.

QUÆSTIO LXII.

De impedimento quod supervenit matrimonio consummato, quod est fornicatio.

in sex articulis divisa.

Deinde considerandum est de impedimento quod supervenit matrimonio consummato, scilicet de fornicatione, quæ impedit matrimonium præcedens quoad actum; remanente vinculo matrimoniali.

Circa quod quaruntur sex.

Primo, utrum liceat viro dimittere uxorem causa fornicationis.

Secundo, utrum ad hoc teneatur.

Tertio, utrum proprio iudicio eam dimittere possit.

Quarto, utrum vir, & uxor quantum ad hoc sint æqualis conditionis.

Quinto, utrum post divortium debeant manere inuupti.

Sexto, utrum post divortium possint reconciliari.

ARTICULUS I.

Utrum propter fornicationem liceat viro uxorem dimittere.

S. Thom. IV. dist. xxxv. quæst. unica art. 1.º & seq.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod propter fornicationem non liceat viro uxorem dimittere. Non enim est malum pro-

(a) *Proficitur Nicolajus in textu.* Sic enim quoad primum extra de divortis cap. *Significasti*, & *Ex literis tuis* Alexander III. Quoad secundum Extra de eo qui cognovit consanguineam uxoris sue cap. *Discretionem* Innocentius III. Quoad tertium Extra de secundis nuptiis cap. *Dominus ac Redemptor* Lucius III. ut & cap. *Cum per bellum* Leo Papa, & cum in captivitate Innocentius I. causa xxxv. quæst. 1.º Quoad quartum causa xxxiv. quæst. 2.º cap. *In lectum* Concilium Tridubense. Quoad quintum causa xxxi. quæst. v. cap. *Puto*, & *Cum ergo* Gratianus. Quoad sextum eadem causa quæst. 1.º cap. *De Benedicto* Pelagius Pontifex. Quoad septimum Extra de divortis cap. *Gaudemus* Innocentius III. prope finem.

malum reddendum. Sed vir, dimittere uxorem propter fornicationem, videtur malum pro malo reddere. Ergo hoc non licet.

2. Præterea. Majus peccatum est, si uterque fornicetur, quam si alter tantum. Sed si uterque fornicetur, non poterit propter hoc fieri divortium. Ergo nec si unus tantum fornicatus fuerit.

3. Præterea. Fornicatio spiritualis, & quædam alia peccata sunt graviora quam fornicatio carnalis. Sed propter illa non potest fieri separatio à toro. Ergo nec propter fornicationem carnalem.

4. Præterea. Vitium contra naturam magis remotum est à bonis matrimonii quam fornicatio, quæ modo naturæ fit. Ergo magis debuit poni causa separationis quam fornicatio.

Sed contra est quod dicitur Matth. v.

Præterea. Illi qui frangit fidem, non tenentur aliquis servare fidem. Sed conjux fornicando fidem frangit, quam alteri conjugii debet. Ergo alter potest alterum causa fornicationis dimittere.

Respondeo dicendum, quod Dominus dimittere uxorem concessit propter fornicationem in penam illius qui fidem fregit, & in favorem illius qui fidem servavit, ut non sit adstrictus ad reddendum ei debitum quoad actum; remanente vinculo matrimoniali. Excipiuntur tamen septem casus, in quibus non licet viro uxorem dimittere fornicatam, in quibus vel uxor à culpa immunis est, vel utrique æqualiter culpabiles sunt. Primus est, si ipse vir similiter fornicatus fuerit. Secundus, si ipse uxorem prostituerit. Tertius, si uxor virum suum probabiliter mortuum credens, propter longam ejus absentiam, alteri nupsit. Quartus, si latenter cognita est ab aliquo sub specie viri lectum subintrante. Quintus, si fuerit vi oppressa. Sextus, si reconcilaverit eam sibi post adulterium perpetratum, carnaliter eam cognoscens. Septimus, si matrimonio iux infidelitate utriusque contracto, vir dederit uxori libellum repudii, & uxor alteri nupsit: tunc enim si uterque convertatur, tenetur eam vir recipere. (a)

Ad primum ergo dicendum, quod vir si dimittat uxorem fornicatam livore vindictæ, peccat; si autem ad infamiam propriam cavendam, ne videatur participes criminis, vel ad vitium uxoris corrigendum, vel ad evitandam proli incontinentiam, non peccat.

Ad

Ad secundum dicendum, quod divortium ex causa fornicationis fit uno accusante alium. Et quia nullus potest accusare qui in simili crimine existit, quando uterque fornicatur, divortium celebrari non potest; quamvis magis peccetur contra matrimonium utroque fornicante quam altero tantum.

Ad tertium dicendum, quod fornicatio directe est contra bonum matrimonii: quia tollitur utrumque certitudo prolis, & fides frangitur, & significatio non servatur, dum unus conjugum pluribus carnem suam dividit. Et ideo alia crimina, quamvis forte sint majora fornicatione, non tamen causant divortium. Sed quia infidelitas, quæ dicitur spiritualis fornicatio, etiam est contra bonum matrimonii, quod est proles educanda ad cultum Dei, etiam ipsa facit divortium; sed tamen aliter quam corporalis fornicatio, quia propter unum actum fornicationis carnalis potest procedi ad divortium, non autem propter unum actum infidelitatis, sed propter consuetudinem, quæ pertinaciam ostendit, in qua infidelitas persistit.

Ad quartum dicendum, quod etiam propter vitium contra naturam potest procedi ad divortium; sed tamen non fit ita mentio de ipso, tum quia est passio inominabilis, tum quia rarius accidit, tum quia non ita causat incertitudinem prolis.

ARTICULUS II.

Utrum vir teneatur ex precepto uxorem fornicatam dimittere.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod vir teneatur ex precepto uxorem fornicatam dimittere. Vir enim, cum se caput uxoris, tenetur uxorem corrigere. Sed separatio à toro est industria ad correctionem uxoris fornicantis. Ergo tenetur eam à se separare.

2. Præterea. Qui consentit peccanti mortaliter, ipse etiam mortaliter peccat. Sed vir retinens uxorem fornicatam, consentire ei videtur, ut in littera dicitur (IV. dist. xxxv.) Ergo peccat, nisi eam à se ejiciat.

3. Præterea. I. Cor. vi. 16. dicitur: *Qui adheret meretrici, unum corpus efficitur.* Sed non potest aliquis simul esse membrum meretricis, & Christi, ut ibidem dicitur. Ergo vir uxori fornicanti adherens membrum Christi esse definit; & sic mortaliter peccat.

4. Præterea. Sicut cognatio tollit vinculum matrimonii, ita fornicatio separat à toro. Sed postquam vir noverit consanguinitatem sui ad uxorem, mortaliter peccat, eam cognoscens carnaliter. Ergo & si cognoscat uxorem, postquam scit ipsam esse fornicatam, mortaliter peccat.

S. Th. Op. Tom. VI.

5. Sed contra est quod dicit Glossa (inter. sup. illud, *Vir uxorem non dimittat*) I. Corinth. vii. quod, "Dominus permittit causa fornicationis uxorem dimittere." Ergo non est in precepto.

6. Præterea. Quilibet potest dimittere alteri quod in se peccavit. Sed uxor fornicando peccavit in virum. Ergo vir potest ei parere, ut non dimittat eam.

Respondeo dicendum, quod dimissio uxoris fornicantis introducta est ad corrigendum uxoris crimen per talem penam. Penam autem corrigens non requiritur, ubi emendatio jam præcessit. Et ideo si mulier de peccato peniteat, vir non tenetur eam dimittere; si autem non peniteat, tenetur, ne peccato ejus consentire videatur, dum correctionem debitam non apponit.

Ad primum ergo dicendum, quod peccatum fornicationis in uxore potest corrigi non tantum tali penam, sed etiam verbis, & verberibus: & ideo si alias ad correctionem sic parata, non tenetur vir prædictam penam ad ejus correctionem adhibere.

Ad secundum dicendum, quod tunc vir uxori consentire videtur, quando eam tenetur non cessantem à peccato præterito; si autem emendata fuerit, non ei consentit.

Ad tertium dicendum, quod ex quo de peccato fornicationis peniteat, meretrici dici non potest. Et ideo vir, ei se conjungendo, membrum meretricis non fit.

Vel dicendum, quod non conjungitur ei quasi meretrici, sed quasi uxori.

Ad quartum dicendum, quod non est simile: quia consanguinitas facit ut non sit inter eos vinculum matrimoniale, & ideo carnalis copula fit illicita; sed fornicatio non tollit vinculum prædictum, & ideo actus remanet, quantum est de se, licitus; nisi per accidens illicitus fiat, in quantum vir consentire turpitudini uxoris videtur.

Ad quintum dicendum, quod permissio illa est intelligenda per prohibitionis privationem; & sic contra præceptum non dividitur: quia etiam quoad cadit sub præcepto, non est prohibitum.

Ad sextum dicendum, quod uxor non tantum peccat in virum, sed etiam in seipsam, & in Deum: & ideo vir non totaliter potest penam dimittere, nisi emendatio sequatur.

ARTICULUS III.

Verum vir proprio iudicio possit uxorem fornicantem dimittere.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod proprio iudicio vir uxorem fornicantem possit dimittere. Sententiam enim à iudice latam absque alio iudicio exequi licet. Sed Deus iudex iustus dedit hanc sententiam, ut propter fornicationem vir uxorem dimittere possit. Non ergo requiritur ad hoc aliud iudicium.

2. Præterea. Matth. 1. 19. dicitur quod *Joseph, cum esset iustus, cogitavit occulte dimittere Mariam*. Ergo videtur quod occulte vir possit divortium celebrare absque iudicio Ecclesie.

3. Præterea. Si vir post fornicationem uxoris cognitam debitum ei reddit, amittit actionem quam contra fornicariam habebat. Ergo denegatio debiti, quæ ad divortium pertinet, debet Ecclesie iudicium præterire.

4. Præterea. Illud quod non potest probari, non debet ad Ecclesie iudicium adduci. Sed fornicationis crimen non potest probari: quia *oculus adulteri cæcavit caliginem*, ut dicitur Job xxiv. 15. Ergo non debet iudicio Ecclesie prædictum divortium fieri.

5. Præterea. Accusationem debet inscriptio præcedere, quæ aliquis se ad rationem obliget, si in probatione deficiat. Sed hoc non potest esse in ista materia: quia tunc, qualitercumque res iret, vir consequeretur intentum suum, si ipse uxorem dimitteret, siue uxor eum. Ergo non debet ad iudicium Ecclesie per accusationem adduci.

6. Præterea. Plus tenetur homo uxori quam extraneo. Sed homo crimen alterius, etiam extranei, non debet Ecclesie deferre, nisi monitione præmissa in secreto, ut Matth. xv. 1. Ergo multo minus potest crimen uxoris ad Ecclesiam deferre, si eam prius occulte non corripuerit.

Sed contra. Nullus debet seipsum vindicare. Sed si vir uxorem fornicantem proprio arbitrio dimitteret, ipse se vindicaret. Ergo hoc non debet fieri.

Præterea. Nullus in eadem causa est actor, & iudex. Sed vir est actor impetens uxorem de offensa in se commissâ. Ergo ipse non potest esse iudex: & sic non debet eam proprio arbitrio dimittere.

Respondeo dicendum, quod vir potest uxorem dimittere dupliciter. Uno modo quantum ad torum tantum: & sic potest eam dimittere, quam cito sibi constat de fornicatione uxoris, proprio arbitrio; nec tenetur reddere debitum exigenti, nisi per Ecclesiam compellatur: & taliter reddens nullum præiudicium sibi facit.

Alio modo quantum ad torum, & cohabitationem: & hoc modo non potest dimittere nisi iudicio Ecclesie: & si alias dimissa fuerit, debet cogi ad cohabitandum, nisi possit ei vir incontinenti fornicationem probare. Hæc autem dimissio divortium dicitur. Et ideo concedendum est, quod divortium non potest celebrari nisi iudicio Ecclesie.

Ad primum ergo dicendum, quod sententia est applicatio juris communis ad particularem factum. Unde Deus jus promulgavit, secundum quod sententia in iudicio formari debet.

Ad secundum dicendum, quod Joseph voluit B. Virginem dimittere, non quasi suspectam de fornicatione, sed ob reverentiam sanctitatis eius, timens cohabitare ei.

Nec tamen est simile: quia tunc ex adulterio non solum procedebatur ad divortium, sed ulterius ad lapidationem; non autem nunc, quando agitur iudicio Ecclesie.

Ad tertium patet solutio ex dictis (in corp.)

Ad quartum dicendum, quod quandoque vir uxorem suspectam de adulterio habens, et insidiatur, ut deprehendere possit eam cum testibus in crimine fornicationis: & sic potest ad accusationem procedere.

Et præterea, si de facto ipso non constat, possunt esse violentæ suspiciones fornicationis, quibus probatis videtur fornicatio probata esse; ut si inveniatur solus cum sola horis, & locis suspectis, & nudus cum nuda.

Ad quintum dicendum, quod maritus potest accusare uxorem de adulterio dupliciter. Uno modo ad tori separationem coram iudice spirituali: & tunc inscriptio non debet fieri cum obligatione ad poenam talionis: quia sic vir consequeretur intentum suum, ut probat obiectio. Alio modo ad punitionem criminis in iudicio seculari: & sic oportet quod præcedat inscriptio, per quam ad poenam talionis se obliget, si in probatione deficiat.

Ad sextum dicendum, quod, sicut Decretalis (Extra. de Simonia, cap. Licet) dicit, *in iudiciis in criminibus procedi potest: primo, per inquisitionem, quam debet precedere clamorosa insinuat, quæ locum accusationis tenet: secundo per accusationem, quam debet precedere legitima inscriptio: tertio per denuntiationem, quam debet precedere fraternalis correctio*. Verbum ergo Domini intelligitur, quando agitur per viam denuntiationis, non quando agitur per viam accusationis: quia tunc non agitur solum ad correctionem delinquentis, sed ad punitionem, propter bonum commune conservandum, quod iustitia deficiente periret.

Utrum vir, & uxor in causa divorcii debeant ad paria iudicari.

AD quartum sic proceditur. Videtur quod vir, & uxor non debeant in causa divorcii ad paria iudicari. Divortium enim tenetur in lege nova loco repudii, quod erat in lege veteri, ut patet Matth. v. Sed in repudio vir, & uxor non iudicabantur ad paria: quia vir poterat repudiare uxorem, & non e converso. Ergo nec in divorcio debent ad paria iudicari.

2. Præterea. Plus est contra legem naturæ quod uxor plures viros habeat, quam quod vir plures mulieres: unde hoc quandoque licuit, illud vero nunquam. Ergo plus peccat mulier in adulterio quam vir: & ita non debent ad paria iudicari.

3. Præterea. Ubi est majus nocuumentum proximi, ibi est majus peccatum. Sed plus nocet uxor adultera viro quam vir adulter uxori: quia adulterium uxoris facit incertitudinem prolis, non autem adulterium viri. Ergo majus est peccatum uxoris: & sic non debent ad paria iudicari.

4. Præterea. Divortium inducitur ad crimen adulterii corrigendum. Sed magis pertinet ad virum, qui est caput mulieris, ut dicitur I. Corinth. xi. corrigere uxorem quam e converso. Ergo non debent in divorcio ad paria iudicari; sed vir debet esse melioris conditionis.

5. Sed contra. Videtur quod in hoc uxor debeat esse melioris conditionis. Quia quanto est major fragilitas in peccante, tanto magis est peccatum venia dignum. Sed in mulieribus est major fragilitas quam in viris; ratione cuius dicit Chrysostomus (alius Auctor hom. xi. in oper. imperf. parum à princ.) quod *propria passio mulierum est luxuria*: & Philosophus dicit in VII. Ethic. (cap. vii.) quod *mulieres non dicuntur continentes, proprie loquendo, propter facilem inclinationem ad concupiscentiam*: quia nec bruta animalia possunt continere; propter hoc quod non habent aliquid quod concupiscentiis obviare possint. Ergo mulieribus in poena divorcii debet magis parci.

6. Præterea. Ponitur vir caput mulieris, ut ipsam corrigat. Ergo magis peccat quam mulier: & sic debet magis puniri.

Respondeo dicendum, quod in causa divorcii vir, & uxor ad paria iudicantur, ut idem sit licitum, & illicitum uni quod alteri; non tamen pariter iudicantur ad illa: quia causa divorcii est major in uno quam in alio; cum tamen in utroque sit sufficiens causa ad divortium. Divortium enim poena est adulterii,

in quantum est contra matrimonii bona. Quantum autem ad bonum fidei, ad quam conjuges equaliter sibi invicem tenentur, tantum peccat contra matrimonium adulterium unius, sicut adulterium alterius: & hæc causa in utroque sufficit ad divortium. Sed quantum ad bonum prolis plus peccat adulterium uxoris quam viri: & ideo major est causa divorcii in uxore quam in viro. Et sic ad æqualia, sed non ex æquali causa obligantur. Nec tamen injulter: quia in utroque est causa sufficiens ad hanc poenam; sicut est etiam de duobus qui damnantur ad eisdem mortis poenam; quævis alius altero gravius peccaverit.

Ad primum ergo dicendum, quod repudium non permittebatur, nisi ad evitandum homicidium. Et quia in viris magis erat de hoc periculum quam in mulieribus; ideo viro per libellum repudii permittebatur dimittere uxorem, non autem e converso.

Ad secundum, & tertium dicendum, quod rationes illæ procedunt, secundum quod in comparatione ad bonum prolis major sit causa divorcii in uxore adultera quam in viro; non tamen sequitur quod non iudicentur ad paria, ut ex dictis patet (in corp. art.).

Ad quartum dicendum, quod quamvis vir sit caput mulieris quasi gubernator, non tamen quasi iudex ipsius, sicut nec e converso. Et ideo in eis quæ per iudicium faciendæ sunt, non plus potest vir in uxorem quam e converso.

Ad quintum dicendum, quod in adulterio invenitur de ratione peccati idem quod est in fornicatione simplici; & adhuc plus, quod magis gravat, scilicet matrimonii læsio. Si ergo consideretur id quod est commune adulterio, & fornicationi, peccatum viri, & mulieris se habent ut excedentia; & excessiva: quia in mulieribus est plus de humore, & ideo sunt magis ductibiles à concupiscentiis; sed in viro est plus de calore, qui concupiscentiam excitat. Sed tamen, simpliciter loquendo, cæteris paribus, vir in simplici fornicatione plus peccat quam mulier: quia plus habet de rationis bono; quod prævalere quibuslibet motibus corporalium passionum. Sed quantum ad læsionem matrimonii, quam adulterium fornicationi addit, ex qua divorcium causatur, plus peccat mulier quam vir, ut ex dictis patet (in corp.). Et quia hoc est gravius quam simplex fornicatio, ideo simpliciter loquendo, plus peccat mulier adultera quam vir adulter, cæteris paribus.

Ad sextum dicendum, quod quamvis regimur quod datur viro in mulierem, sic quedam circumstantia aggravans; tamen ex illa circumstantia, quæ in aliam speciem trahit, magis aggravatur peccatum, scilicet ex læsione matrimonii, quæ transit ad speciem injustitiæ, in hoc quod furtive aliena submittitur.

ARTICULUS V.

Utrum post divortium vir alteri nubere possit.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod post divortium vir alteri nubere possit. Nullus enim tenetur ad perpetuam continentiam. Sed vir tenetur in aliquo casu uxorem fornicantem a se in perpetuum separare, ut patet ex dictis (art. 2. huj. quest.) Ergo videtur quod ad minus in tali casu alteram ducere possit.

Præterea. Peccanti non est danda major occasio peccandi. Sed si ei qui propter culpam fornicationis dimittitur, non licet aliam copulam querere, datur sibi major occasio peccandi: non enim est probabile quod qui in matrimonio non continuit, postea continere possit. Ergo videtur quod liceat ei ad aliam copulam transire.

Præterea. Uxor non tenetur viro nisi ad debitum reddendum, & cohabitationem. Sed per divortium ab utroque absolvitur. Ergo soluta est a lege viri: ergo potest alteri nubere. Et eadem ratio est de viro.

Præterea. Matth. xix. 9. dicitur: Qui- cumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem; & aliam duxerit, machatur. Ergo videtur quod si causa fornicationis dimissa uxore, aliam duxerit, non machatur: & ita erit verum matrimonium.

Sed contra. I. Corinth. vi. 10. Precipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere: quod si discesserit, manere inuuptam.

Præterea. Nullus ex peccato debet reportare commodum. Sed reportaret, si liceret adulteræ ad aliud magis desideratum conubium transire, & esset occasio adulterandi volentibus alia matrimonia querere. Ergo non licet aliam copulam querere: neque viro, neque uxori.

Respondeo dicendum, quod nihil adveniens supra matrimonium potest ipsum dissolvere. Et ideo adulterium non facit quin sit verum matrimonium. Manet enim, ut Augustinus dicit (lib. I. de Nupt. & concupisc. cap. 20.) Inter viventes conjugale vinculum, quod nec separatio, nec cum aliquo junctio potest auferre. Et ideo non licet uni, altero vivente, ad aliam copulam transire.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis per se nullus obligetur ad continentiam, tamen per accidens potest esse quod obligetur: sicut si uxor sua ægritudinem incurabilem incurat, & talem quæ carnalem copulam non patitur: & similiter etiam est, si incorrigibiliter spirituali infirmitate, scilicet fornicatione, laboret.

Ad secundum dicendum, quod ipsa confusio, quam reportat a divortio, debet eam cohibere a peccato: quod si cohibere non potest, minus malum est quod ipsa sola peccet, quam quod peccati ejus vir sit particeps.

Ad tertium dicendum, quod quamvis uxor post divortium non tenetur viro adultero ad debitum reddendum, & cohabitationem; tamen adhuc manet vinculum matrimonii, ex quo ad hoc tenebatur: & ideo non potest ad aliam copulam transire, viro vivente; potest tamen continentiam vovere, viro invito, nisi videatur Ecclesia decepta fuisse per falsos testes, sententiando de divortio: quia in tali casu etiam votum professionis emisisset, restitueretur viro; & teneretur reddere debitum, sed non liceret ei exigere.

Ad quartum dicendum, quod exceptio illa quæ est in verbis Domini, refertur ad dimissionem uxoris. Et ideo objectio ex falso intellectu procedit.

ARTICULUS VI.

Utrum post divortium vir, & uxor possint reconciliari.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod post divortium vir, & uxor non possint reconciliari. Regula enim est in Jure (l. 5. ff. de Decretis ab ord. faciend.) quod semel bene definitum est, nulla debet iteratione retractari. Sed iudicio Ecclesiæ definitum est, quod debent separari. Ergo non possunt ulterius reconciliari.

Præterea. Si posset esse reconciliatio, præcipue videtur quod post penitentiam uxoris vir tenetur eam recipere. Sed non tenetur: quia etiam uxor non potest pro exceptione proponere in iudicio suam penitentiam contra virum accusantem de fornicatione. Ergo nullo modo potest fieri reconciliatio.

Præterea. Si posset esse reconciliatio, videtur quod uxor adultera teneretur redire ad virum ipsam revocantem. Sed non tenetur: quia jam separati sunt iudicio Ecclesiæ. Ergo &c.

Præterea. Si liceret reconciliari uxorem adulteram, in illo casu præcipue deberet fieri quando vir post divortium invenitur adulterium committere. Sed in hoc casu uxor non potest cogere eum ad reconciliationem, cum iuste sit divortium celebratum. Ergo nullo modo potest reconciliari.

Præterea. Si vir adulterum occulret,

QUESTIO LXIII.

De secundis nuptiis.

Consequenter considerandum est de secundis nuptiis: & circa hoc quaruntur duo. Primo, utrum sint licite. Secundo, utrum sint sacramentum.

ARTICULUS I.

Utrum secundæ nuptiæ sint licite.

S. Thom. IV. dist. XLII. quest. 111. art. 1. & 2.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod secundæ nuptiæ non sint licite. Quia iudicium de re debet esse secundum veritatem. Dicit autem Chrysostomus (alius Auctor hom. xxxi. in oper. imper. circ. med. & hab. cap. Hac ratione xxxi. quest. 1.) quod secundum veritatem accipere est fornicatio secundum veritatem; quæ non est licita. Ergo nec secundum matrimonium.

Præterea. Omne quod non est bonum, non est licitum. Sed Ambrosius dicit (implic. sup. illud I. Corinth. vi. 11. Beatior autem, & lib. de Viduis, aliquant. ad med.) quod secundum matrimonium non est bonum. Ergo non est licitum.

Præterea. Nullus arceri debet ne interfici illis quæ sunt honesta, & licita. Sed Sacerdotes arcentur, ne interfici secundis nuptiis, ut in littera patet (IV. Sentent. dist. XLII.) Ergo non sunt licite.

Præterea. Nullus reportat penam nisi pro culpa. Sed pro secundis nuptiis aliquis reportat irregularitatis penam. Ergo non sunt licite.

Sed contra est quod Abraham legitur secundas nuptias contraxisse, Gen. xxv.

Præterea. I. Timoth. v. 14. dicit Apostolus: Volo autem juniores, scilicet viduas, manere, filios procreare. Ergo secundæ nuptiæ sunt licite.

Respondeo dicendum, quod vinculum matrimoniale non durat nisi usque ad mortem, ut patet Rom. vii. Et ideo, moriente altero conjugum, vinculum matrimoniale cessat. Unde propter præcedens matrimonium non impeditur aliquis à secundo, mortuo conjugæ. Et sic non solum secundæ, sed tertiæ, & sic deinceps nuptiæ sunt licite.

Ad primum ergo dicendum, quod Chrysostomus loquitur quantum ad causam, quæ aliquando solet ad secundas nuptias incitare, scilicet

dimittat uxorem convinctam de adulterio per Ecclesiæ iudicium, non videtur iuste factum divortium. Sed tamen vir non tenetur uxorem sibi reconciliare: quia uxor probare in iudicio adulterium viri non potest. Ergo multo minus, quando divortium iuste est celebratum, reconciliatio fieri potest.

Sed contra est quod dicitur I. Corinth. vii. 11. Quod si discesseris, manere inuuptam, aut viro suo reconciliari.

Præterea. Vir potest eam non dimittere post fornicationem. Ergo eadem ratione potest eam post divortium reconciliare sibi.

Respondeo dicendum, quod si uxor post divortium de peccato penitentiam agens emendata fuerit, potest eam sibi vir reconciliare; si autem in peccato incorrigibilis maneat, non debet assumere eam, eadem ratione qua non licebat eam nolitatem à peccato desistere, retinere.

Ad primum ergo dicendum, quod sententia Ecclesiæ divortium celebrantis non fuit cogens ad separationem, sed licentiam præbens: & ideo absque retractatione præcedentis sententiæ potest reconciliatio fieri, vel sequi.

Ad secundum dicendum, quod penitentia uxoris debet inducere virum ut uxorem fornicantem non accuset, aut dimittat; sed tamen non potest ad hoc cogi: nec potest per penitentiam eum uxor ab accusatione repellere: quia cessante culpa & quantum ad actum, & quantum ad maculam, adhuc manet aliquid de reatu; & cessante reatu quoad Deum, adhuc manet reatus quoad penam humano iudicio inferendam: quia homo non videt cor, sicut Deus.

Ad tertium dicendum, quod illud quod inducitur in favorem alicujus, non facit ei præiudicium. Unde cum divortium sit inductum in favorem viri, non auferit ei jus petendi debitum, vel revocandi uxorem. Unde uxor tenetur ei reddere, & ad eum redire, si fuerit revocata; nisi de licentiâ ejus votum continentia emisisset.

Ad quartum dicendum, quod propter adulterium, quod vir prius innocens post divortium committit, secundum rigorem juris non debet cogi ad recipiendum uxorem adulteram; prius tamen secundum æquitatem juris iudex ex officio suo debet eum monere, ut caveat periculo animæ ejus, & scandalo aliorum; quamvis uxor non possit reconciliantem petere.

Ad quintum dicendum, quod si adulterium viri sit occultum, per hoc non auferitur jus excipiendi contra accusationem viri uxori adulteræ, quamvis desit sibi probatio: & ideo peccat vir divortium petens: & si post sententiam de divortio uxor petat debitum, aut reconciliantem, vir tenetur ad utrumque.

scilicet concupiscentiam, quæ ad fornicationem incitat.

Ad secundum dicendum, quod secundum matrimonium dicitur non esse bonum, non quia non licitum, sed quia caret illo honore significationis, qui est in primis nuptiis, ut sit una unius, sicut est in Christo, & Ecclesia.

Ad tertium dicendum, quod homines divinis dediti non solum ab illicitis, sed etiam ab illis quæ habent aliquam turpitudinis speciem, arcentur: & ideo etiam arcentur à secundis nuptiis, quia caret honestate quæ erat in primis.

Ad quartum dicendum, quod irregularitas non semper inducitur propter culpam, sed propter defectum sacramenti. Et ideo ratio non est ad propositum.

ARTICULUS II. 263

Utrum secundum matrimonium sit sacramentum.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod secundum matrimonium non sit sacramentum. Qui enim iterat sacramentum, facit ei injuriam. Sed nulli sacramento facienda est injuria. Ergo si secundum matrimonium esset sacramentum, nullo modo esset iterandum.

2. Præterea. In omni sacramento adhibetur aliqua benedictio. Sed in secundis nuptiis non adhibetur benedictio, ut in littera dicitur (IV. dist. XLII.) Ergo non fit ibi aliquod sacramentum.

3. Præterea. Significatio est de essentia sacramenti. Sed in secundo matrimonio non salvatur significatio matrimonii: quia non est una unius, sicut Christus, & Ecclesia. Ergo non est sacramentum.

4. Præterea. Unum sacramentum non impedit à susceptione alterius. Sed secundum matrimonium impedit à susceptione ordinum. Ergo non est sacramentum.

Sed contra. Coitus in secundis nuptiis excusatur à peccato, sicut & in primis. Sed peccata bona matrimonii excusatur coitus matrimonialis, quæ sunt fides, proles, & sacramentum. Ergo secundum matrimonium est sacramentum.

Præterea. Ex secunda conjunctione viri ad mulierem non sacramentali non contrahitur irregularitas, sicut patet de fornicatione. Sed in secundis nuptiis contrahitur irregularitas. Ergo sunt sacramentales.

Respondeo dicendum, quod ubicumque inveniuntur illa quæ sunt de essentia sacramenti, ibi est verum sacramentum. Unde cum in secundis nuptiis inveniuntur omnia quæ sunt de essentia sacramenti matrimonii (quia debita materia, quam facit personarum legitimitas; &

debita forma, scilicet expressio consensu interioris per verba de præsentem) constat quod etiam secundum matrimonium est sacramentum, sicut & primum.

Ad primum ergo dicendum, quod hoc intelligitur de sacramento quod inducit perpetuum effectum: tunc enim si iteratur sacramentum, datur intelligi quod primum non fuit efficax; & sic fit primo injuria; sicut patet in omnibus sacramentis quæ imprimunt characterem. Sed illa sacramenta quæ habent effectum non perpetuum, possunt iterari sine injuria sacramenti, sicut patet de penitencia. Et quia vinculum matrimoniale tollitur per mortem, nulla fit injuria sacramento, si mulier post mortem viri iterato nubat.

Ad secundum dicendum, quod secundum matrimonium, quamvis in se consideratum sit perfectum sacramentum, tamen in ordine ad primum consideratum habet aliquid de defectu sacramenti, quia non habet plenam significationem, cum non sit una unius, sicut est in matrimonio Christi, & Ecclesie. Et ratione hujus defectus benedictio à secundis nuptiis subtrahitur. Sed hoc est intelligendum, quando secunda nuptiæ sunt secunda, & ex parte viri, & ex parte mulieris, vel ex parte mulieris tantum. Si enim virgo contrahat cum viro qui habuit aliam uxorem, nihilominus nuptiæ benedicuntur: salvatur enim aliquo modo significatio etiam in ordine ad primas nuptias: quia Christus est una Ecclesia sponsam habeat, habet tamen plures personas desponsatas in una Ecclesia. Sed anima non potest esse sponsa alterius quam Christi: quia alias cum dæmone fornicatur; nec est ibi matrimonium spirituale. Et propter hoc quando mulier secundo nubit, nuptiæ non benedicuntur, propter defectum sacramenti.

Ad tertium dicendum, quod significatio perfecta invenitur in secundo matrimonio secundum se considerato; non autem si consideretur in ordine ad præcedens matrimonium: & sic habet defectum sacramenti.

Ad quartum dicendum, quod secundum matrimonium impedit sacramentum ordinis quantum ad id quod habet de defectu sacramenti, & non in quantum est sacramentum.

QUÆSTIO LXIV.

De annexis matrimonio, & primo de debiti redditione.

in septem articulis divisa.

Consequenter considerandum est de annexis matrimonio: & primo de debiti redditione; secundo de pluralitate uxorum; tertio de bigamia; quarto de libello repudiij; quinto de filiis illegitime natis.

Cit.

Circa primum queruntur septem.

Primo, utrum alter conjugum teneatur alteri debitum reddere.

Secundo, utrum debeat aliquando reddere non possentem.

Tertio, utrum vir, & uxor in hoc sint æquales.

Quarto, utrum unus sine consensu alterius possit votum emittere, per quod redditio debiti impediatur.

Quinto, utrum tempus impediatur debiti petitionem.

Sexto, utrum petens tempore sacro peccet mortaliter.

Septimo, utrum reddere teneatur tempore festivo.

ARTICULUS I. 263

Utrum alter conjugum teneatur alteri ad redditionem debiti.

S. Thom. IV. dist. xxxi. quest. unic. art. 1. & seq.

AD primum sic proceditur. Videtur quod alter conjugum non teneatur alteri ad redditionem debiti ex necessitate præcepti. Nullus enim prohibetur à sumptione Eucharistie propter hoc quod præceptum implet. Sed ille qui uxori debitum reddit, non potest carnes Agni edere, ut Hieronymus in (lit. IV. dist. xxxi.) dicit. Ergo reddere debitum non est de necessitate præcepti.

2. Præterea. Quilibet potest licite abstinere ab his quæ sunt sibi nociva in persona. Sed aliquando reddere debitum possentem esset personæ nocivum, vel ratione infirmitatis, vel ratione solutionis jam factæ. Ergo videtur quod licite possit debitum possentem negari.

3. Præterea. Quicumque facit se impotentem ad faciendum id ad quod ex præcepto tenetur, peccat. Si ergo aliquis ex necessitate præcepti tenetur ad reddendum debitum, videtur quod peccet, si jejunando, vel alias corpus suum attenuando impotentem se reddat ad debiti solutionem: quod non videtur verum.

4. Præterea. Matrimonium secundum Philosophum (Lib. VIII. Ethic. cap. xii.) ordinatur ad procreationem prolis, & educationem, & iterum ad communicationem vitæ. Sed lepra est contra utrumque matrimonii finem: quia cum sit morbus contagiosus, mulier non tenetur cohabitare viro leproso: similiter etiam morbus ille frequenter transmittitur ad prolem. Ergo videtur quod viro leproso uxor debitum reddere non teneatur.

Sed contra. Sicut servus est in potestate domini sui, ita & unus conjugum in potestate alterius, ut patet I. Cor. vii. Sed servus te-

S. Th. Op. Tom. VI.

netur ex necessitate præcepti domino suo debitum servitutis reddere, ut patet Rom. xii. 7. Reddite omnibus debitum, cui tributum, tributum &c. Ergo & unus conjugum ex necessitate præcepti tenetur alteri debitum reddere.

Præterea. Matrimonium est ordinatum ad fornicationem vitandam, ut patet I. Corinth. vii. Sed hoc non posset per matrimonium fieri, si unus alteri non teneretur debitum reddere, quando concupiscentia infestatur. Ergo reddere debitum est de necessitate præcepti.

Respondeo dicendum, quod matrimonium principaliter est institutum in officium naturæ. Et ideo in acta ipsius servandus est naturæ motus, secundum quem nutritiva non ministrat generative, nisi illud quod superfluit ad conservationem individui: quia hic est ordo naturalis ut prius aliquid in seipso perficiatur, & postmodum alteri de perfectione sua communicet: & hic est etiam ordo caritatis, quæ naturam perficit. Et ideo cum uxor in viro potestatem non habeat, nisi quantum ad generativam virtutem: non autem quantum ad ea quæ sunt de conservatione individui ordinata, vir tenetur uxori debitum reddere in his quæ ad generationem prolis spectat, salva tamen prius personæ incolumitate.

Ad primum ergo dicendum, quod aliquis implens aliquod præceptum potest reddi inhabilis ad aliquod sacrum officium exequendum; sicut iudex qui hominem ad mortem condemnat, præceptum implens, irregularis efficitur. Similiter etiam ille qui præceptum implens debitum solvit, redditur ineptus ad divina officia exequenda, non quod ille actus sit peccatum, sed ratione carnalitatatis illius actus. Et sic, secundum quod Magister dicit (IV. dist. xxxi.) Hieronymus loquitur tantum de ministris Ecclesie, non autem de aliis, qui sunt suo iudicio relinquendi: quia possunt & ex reverentia dimittere, & ex devotione sumere corpus Christi absque peccato.

Ad secundum dicendum, quod uxor non habet potestatem in corpore viri, nisi salva consentientia personæ ipsius, ut dictum est (in corp. art.) Unde si ultra exigat, non est petitio debiti, sed injusta exactio: & propter hoc vir non tenetur ei satisfacere.

Ad tertium dicendum, quod si aliquis reddatur impotens ad debitum solvendum ex causa ex matrimonio sequuta, puta cum prius debitum reddidit, & est impotens ad debitum solvendum, ulterius mulier non habet jus petendi; & in petendo ulterius se magis meretricem quam conjugem exhibet. Si autem reddatur impotens ex alia causa, si illa est licita, sicut iterum non tenetur, nec potest mulier exigere; si vero illicita est, tunc peccat; & peccatum uxoris, si propter hoc in fornicationem labatur, aliquo modo sibi imputatur.

Et

Et

Et ideo debet; quantum potest, dare operam ut uxor contineat.

Ad quartum dicendum, quod lepra solvit sponsalia, sed non matrimonium. Unde etiam uxor viro leproso tenetur reddere debitum; non tamen tenetur ei cohabitare: quia non ita cito inficitur ex coitu, sicut ex frequenti cohabitatione. Et quamvis generetur infirma proles; tamen melius est ei sic esse quam penitus non esse.

ARTICULUS II. 264

Utrum vir teneatur reddere debitum uxori non potestatis.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod non teneatur vir debitum reddere uxori non potestati. Præceptum enim affirmativum non obligat nisi ad tempus determinatum. Sed tempus determinatum solutionis debiti non potest esse nisi quando petitur. Ergo alias solvere non tenetur.

2. Præterea. De quolibet debemus præsumere meliora. Sed melius est etiam conjugibus continere quam matrimonio uti. Ergo nisi expresse debitum petat, debet vir præsumere quod ei placet continere: & sic non tenetur debitum ei reddere.

3. Præterea. Sicut uxor habet potestatem in virum, ita dominus in servum. Sed domino non tenetur servus servire, nisi quando sibi ab ipso imperatur. Ergo nec vir tenetur uxori reddere debitum, nisi quando ab ea exigitur.

4. Præterea. Vir potest aliquando uxorem exigentem precibus avertere ne exigat. Ergo multo magis potest non reddere, si non exigat.

Sed contra. In redditione debiti medicamentum præstat contra uxoris concupiscentiam. Sed medicus, cui infirmus est commissus, tenetur morbo ejus subvenire, etiam si ipse non petat. Ergo vir uxori non potestati tenetur debitum reddere.

Præterea. Prælati tenentur correctionis remedium contra peccata subditorum adhibere, etiam eis contradicentibus. Sed redditi debiti est in viri ordinata contra peccata uxoris. Ergo tenetur vir uxori debitum reddere quandoque, etiam non petenti.

Respondetur dicendum, quod petere debitum contingit dupliciter: uno modo expresse, ut quando verbis invicem petunt; alio modo interpretative, quando scilicet vir percipit per aliqua signa, quod uxor vellet sibi debitum reddi, sed propter verecundiam tacet: & ita etiam non expresse petat verbis debitum, tamen vir tenetur reddere, quando aliqua signa in uxore apparent voluntatis reddendi debiti.

Ad primum ergo dicendum, quod tempus determinatum non est solum quando petitur, sed quando timetur ex aliquibus signis periculum (ad quod vitandum ordinatur debiti redditio) nisi tunc reddatur.

Ad secundum dicendum, quod vir potest talem præsumptionem habere de uxore, quando in contraria signa non videt; sed quando videt, esset ista præsumptio.

Ad tertium dicendum, quod dominus non ita verecundatur a servo petere debitum servitutis, sicut uxor a viro debitum conjugii. Si tamen dominus non peteret vel propter ignorantiam, vel alia de causa, nihilominus servus teneretur implere debitum, si periculum immineret. Hoc enim est non ad oculum servare, quod Apostolus servis mandat. (Eph. vi. & Coloss. iii.)

Ad quartum dicendum, quod non debet vir uxorem avertere ne petat debitum, nisi propter aliquam rationabilem causam: & tunc etiam non debet cum magna instantia averti, propter pericula imminencia.

ARTICULUS III. 265

Utrum vir, & mulier sint in actu matrimonii æquales.

S. Thom. IV. dist. xxxii. art. 3. & sequent.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod vir, & mulier non sint in actu matrimonii æquales. Agens enim est nobilior patiente, ut Augustinus dicit. XII. super Genes. ad lit. (cap. xvi. cir. med.) Sed in actu conjugali vir le habet ut agens, & femina ut patientis. Ergo non sunt in actu illo æquales.

2. Præterea. Uxor non tenetur viro debitum reddere, nisi petat, vir autem tenetur, ut dictum est (art. 1. & 2. præc.) Ergo non sunt pares in actu matrimonii.

3. Præterea. In matrimonio mulier propter virum facta est, ut patet Genes. ii. 18. *Faciamus ei adiutorium simile sibi.* Sed illud propter quod est alterum, semper est principale. Ergo &c.

4. Præterea. Matrimonium principaliter ordinatur ad actum conjugalem. Sed in matrimonio vir est caput mulieris, ut patet Ephes. v. Ergo non sunt æquales in actu prædicto.

Sed contra est quod dicitur I. Cor. vii. 4. *Vir non habet potestatem sui corporis: & similiter dicitur de uxore.* Ergo sunt æquales in actu matrimonii.

Præterea. Matrimonium est relatio æquiparantia, cum sit conjunctio, ut dictum est (quæst. xl. vi. art. 1. & 3.) Ergo vir, & uxor sunt æquales in actu matrimonii.

Respondetur dicendum, quod duplex est æqua-

est æqualitas, scilicet quantitatis, & proportionalis. Æqualitas quidem quantitatis est quæ attenditur inter duas quantitates ejusdem mensuræ, sicut bicubitum ad bicubitum. Sed æqualitas proportionalis est quæ attenditur inter duas proportiones ejusdem speciei, sicut dupli ad duplum. Loquendo ergo de prima æqualitate, vir, & uxor non sunt æquales in matrimonio neque quantum ad actum conjugalem, in quo id quod nobilior est, viro debetur: neque quantum ad dispensationem domus, in qua uxor regitur, & vir regit. Sed quantum ad secundam æqualitatem sunt æquales in utroque: quia sicut tenetur vir uxori in actu conjugali, & dispensatione domus ad id quod viri est; ita uxor viro ad id quod uxoris est. Et secundum hoc dicitur in littera (IV. dist. xxxii.) quod sunt æquales in reddendo, & petendo debitum.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis agere sit nobilior quam pati, tamen eadem est proportio patientis ad patiendum, & agentis ad agendum: & secundum hoc est ibi æqualitas proportionalis.

Ad secundum dicendum, quod hoc est per accidens. Vir enim, qui nobiliorum partem habet in actu conjugali, naturaliter habet quod non ita erubescat petere debitum sicut uxor: & inde est quod uxor non tenetur reddere debitum non petenti viro, sicut vir uxori.

Ad tertium dicendum, quod ex hoc ostenditur quod non sunt æquales absolute, non autem quod non sint æquales secundum proportionem.

Ad quartum dicendum, quod quamvis caput sit principalis membrum; tamen sicut membra tenentur capiti in officio suo, ita caput membris in suo: & sic est ibi æqualitas proportionalis.

ARTICULUS IV. 266

Utrum vir, & uxor possint emittere votum contra debitum matrimonii sine mutuo consensu.

AD quartum sic proceditur. Videtur quod vir, & uxor possint votum emittere contra debitum matrimonii sine mutuo consensu. Vir enim, & uxor æqualiter obligantur ad debiti solutionem, ut dictum est (art. præc.) Sed licitum est viro, etiam uxore prohibente, accipere cruceam in subsidium Terræ sanctæ. Ergo etiam hoc licitum est uxori. Et ideo cum per hoc votum redditio debiti impediatur; potest alter conjugum sine consensu alterius votum prædictum emittere.

2. Præterea. Non est expectandus in aliquo voto consensus alterius, qui non potest sine peccato dissentire. Sed unus conjugum

S. Th. Op. Tom. VI.

non potest sine peccato dissentire quin alter conjugum continentiam vocet vel simpliciter, vel ad tempus: quia impedire profectum spiritualem est peccatum in Spiritum sanctum. Ergo unus potest votum continentie simpliciter, vel ad tempus sine consensu alterius emittere.

3. Præterea. Sicut in actu matrimoniali requiritur debiti redditio, ita debiti petitio. Sed unus potest sine consensu alteriusovere quod debitum non petet, cum in hoc sit suæ potestatis. Ergo pari ratione quod debitum non reddet.

4. Præterea. Nullus potest ex præcepto superioris cogi ad id quod non liceret sibi simpliciterovere, & facere: quia in illicitis non est obediendum. Sed prælati superiores possunt precipere viro ut uxori ad tempus debitum non redderet, occupando eum in aliquo servitio. Ergo hoc etiam ipse possit per se facere, &overe, per quod a debiti redditione impeditur.

Sed contra est quod dicitur I. Corinth. vii. 3. *Nolite fraudare invicem, nisi ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi.*

Præterea. Nullus potest facere votum de alieno. Sed vir non habet potestatem sui corporis, sed uxoris. (I. Corinth. vii. 4.) Ergo sine ejus consensu non potest vir votum continentie facere vel simpliciter, vel ad tempus.

Respondetur dicendum, quodovere voluntatis est, ut etiam ipsum nomen ostendit. Unde de illis tantum bonis potest esse votum quæ nostræ subjacent voluntati; quæ non sunt ea in quibus unus alteri tenetur. Et ideo in talibus non potest aliquis votum emittere sine consensu ejus cui tenetur. Unde cum conjuges sibi invicem teneantur in redditione debiti, per quam continentia impediatur, non potest unus absque consensu alterius continentiamovere, & si voverit, peccat; & non debet servare votum, sed agere penitentiam de voto male facto.

Ad primum ergo dicendum, quod satis probabile est quod uxor debeat velle continere ad tempus, subveniendo necessitati Ecclesiæ generalis. Et ideo in favore negotiorum pro quibus crux sibi datur, institutum est quod vir possit absque consensu uxoris cruceam accipere; sicut etiam possit domino suo terreno, à quo feudum tenet, absque ejus consensu militare. Nec tamen omnino subtrahitur uxori jus suum, quia uxor potest cum sequi.

Nec est simile de uxore ad virum: quia cum vir debeat regere uxorem, & non è converso, magis tenetur uxor sequi virum quam è converso.

Et præterea uxor cum majori periculo castitatis discurret per terras quam vir, & cum minori Ecclesiæ utilitate. Et ideo uxor non

Et 2

ps

potest hoc votum facere sine viri consensu.

Ad secundum dicendum, quod alter conjugum dissentiens voto continentie alterius non peccat: quia non dissentit, ut bonum illius impediatur, sed ne sibi præjudicium generetur.

Ad tertium dicendum, quod circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quod unus absque consensu alterius potest votum quod non petet debitum, non autem quod non reddet: quia in primo uterque est sui juris, sed non in secundo. Sed quia si alter nunquam peteret debitum, ex hoc alteri matrimonium nimis onerosum redderetur, dum oporteret unum semper confusionem debiti petendi subire; ideo alii probabiliter dicunt, quod neutrum potest unus sine consensu alterius votum.

Ad quartum dicendum, quod sicut mulier accipit potestatem in corpore viri, salvo hoc in quo vir tenetur corpori suo, ita etiam salvo hoc in quo tenetur domino suo. Et ideo sicut uxor non potest debitum petere à viro contra salutem sui corporis; ita nec ad impediendum hoc in quo domino tenetur. Sed propter hoc non potest dominus prohibere quin debitum reddat.

ARTICULUS V. 267

Utrum in diebus sacris impediatur petitio debiti.

AD quintum sic proceditur. Videtur quod temporibus sacris non debeat aliquis impediri quin debitum petat. Tunc enim est subveniendum morbo, quando invalescit. Sed possibile est quod in die festo invalescat concupiscentia. Ergo tunc debet ei subveniri per debiti petitionem.

2. Præterea. Non est alia ratio quare non sit petendum debitum in diebus festis, nisi quia sunt orationi deputati. Sed in illis diebus sunt horæ determinatæ orationi. Ergo aliis horis licet debitum petere.

Sed contra. Sicut aliqua loca sunt sacra, quia deputata sunt sacris; ita aliqua tempora sunt sacra propter eandem rationem. Sed in loco sacro non licet petere debitum. Ergo nec in tempore sacro.

Respondeo dicendum, quod actus matrimonialis quamvis culpa careat; tamen quia rationem deprimit, propter carnalem delectationem, hominem reddit ineptum ad spiritualia. Et ideo in diebus in quibus spiritualibus præcipue est vacandum, non licet petere debitum.

Ad primum ergo dicendum, quod tempore illo possunt alia adhiberi ad concupiscentiam reprimendam, sicut oratio, & multa hujusmodi, quæ adhibent etiam illi qui perpetuo continent.

Ad secundum dicendum, quod quamvis non teneatur omnibus horis orare; tamen tenetur tota die se conservare idoneum ad orandum.

ARTICULUS VI. 268

Utrum petens debitum in tempore sacro mortaliter peccet.

AD sextum sic proceditur. Videtur quod petens debitum in tempore sacro mortaliter peccet. Gregorius enim dicit in I. Dialog. (cap. x. à princ.) quod mulier quæ nocte cognita est à viro, mane ad processionem veniens, à diabolo est arrepta. Sed hoc non esset, nisi mortaliter peccasset. Ergo &c.

2. Præterea. Quicumque facit contra præceptum divinum, mortaliter peccat. Sed Dominus præcepit Exodi xix. 15. *Ne appropinquetis uxoris vestris*, quando scilicet erant legem accepturi. Ergo multo magis peccat mortaliter, si tempore quo sacris novæ legis intendendum est, uxoris viri commisceatur.

Sed contra. Nulla circumstantia aggravat in infinitum. Sed indebitum tempus est circumstantia quædam. Ergo non aggravat in infinitum, ut faciat mortale quod alias esset veniale.

Respondeo dicendum, quod debitum petere in die festivo non est circumstantia trahens in aliam speciem peccati: unde non potest in infinitum aggravare. Et ideo non peccat mortaliter uxor, vel vir, si in die festo debitum petat. Sed tamen gravius est peccatum, si sola delectationis causa petatur, quam si propter timorem quo quis sibi timet de lubrico carnis, debitum petat.

Ad primum ergo dicendum, quod non fuit punta mulier illa propter hoc quod debitum reddidit, sed quia postmodum se temere ad divina ingressit contra conscientiam.

Ad secundum dicendum, quod ex auctoritate illa non potest probari quod sit peccatum mortale, sed quod sit incongruum. Multa enim ad munditiam carnis pertinentia exigebantur de necessitate præcepti in veteri lege, quæ carnalibus dabatur, quæ in nova lege non exiguntur, quæ est lex spiritus.

AR.

ARTICULUS VII. 269

Utrum unus conjux teneatur alteri debitum reddere in tempore festivo.

AD septimum sic proceditur. Videtur quod etiam non teneatur tempore festivo reddere debitum. Quia peccantes, & confitentibus pariter puniuntur, ut patet Rom. 1. Sed ille qui reddit debitum, consentit petenti, qui peccat. Ergo & ipse peccat.

2. Præterea. Ex præcepto affirmativo obligamur ad orandum, & ita ad aliquod tempus determinatum. Ergo pro tempore illo in quo quis orare tenetur, reddere debitum non debet, sicut nec eo tempore quo tenetur temporaliter domino ad speciale obsequium.

Sed contra est quod dicitur I. Corinth. vii. 5. *Nolite fraudare invicem, nisi ex consensu ad tempus &c.* Ergo quando conjux petit, reddendum est ei.

Respondeo dicendum, quod cum mulier habeat potestatem in corpore viri, quantum ad actum generationis spectat, & e converso; tenetur unus alteri debitum reddere quocumque tempore, & quacumque hora, salva debita honestate, quæ in talibus exigitur: quia non oportet quod statim in publico reddat debitum.

Ad primum ergo dicendum, quod ille, quantum in se est, non consentit, sed id quod ab eo exigitur, invitatus, & cum dolore reddit; & ideo non peccat. Hoc enim est propter lubricum carnis divinitus ordinatum ut semper petenti debitum reddatur, ne aliqua occasio peccandi detur.

Ad secundum dicendum, quod non est aliqua hora ita determinata ad orandum quin possit recompenari in aliis horis. Et ideo obiectio non cogit.

QUÆSTIO LXV.

De pluralitate uxorum,

in quinque articulis divisa.

DEinde considerandum est de pluralitate uxorum.

Circa quod quærentur quinque. Primo, utrum habere plures uxores sit contra legem naturæ.

Secundo, utrum aliquando fuerit licitum.

Tertio, utrum habere concubinas sit contra legem naturæ.

Quarto, utrum accedere ad concubinam sit peccatum mortale.

Quinto, utrum aliquando licitum fuerit habere concubinam.

ARTICULUS I. 270

Utrum habere plures uxores sit contra legem naturæ.

S. Thom. IV. dist. xxxi. q. 1. art. 1. & seq.

AD primum sic proceditur. Videtur quod habere plures uxores non sit contra legem naturæ. Consuetudo enim legi naturali non præjudicat. Sed habere plures uxores peccatum non erat, quando mos erat, ut dicit Augustinus (implici. Lib. de bono conjug. cap. xv.) & habetur in littera (IV. dist. xxxi. 1.) Ergo habere plures uxores non est contra legem naturæ.

2. Præterea. Quicumque facit contra legem naturæ, facit contra præceptum: quia sicut lex scripta habet sua præcepta, ita & lex naturæ. Sed Augustinus dicit (loc. cit. & Lib. XV. de civit. Dei cap. xxxvi. 1. ad fin.) quod habere plures uxores non erat contra præceptum, quia nulla lege erat prohibendum. Ergo habere plures uxores non est contra legem naturæ.

3. Præterea. Matrimonium principaliter ordinatur ad prolem procreationem. Sed unus potest ex pluribus prolem accipere, plures secundando. Ergo non est contra legem naturæ habere plures uxores.

4. Præterea. *Jus naturale est quod natura omnia animalia docuit*, ut in principio Digestorum dicitur (L. 1. ff. de just. & jure.) Sed natura non docuit hoc omnia animalia, quod sit tantum una unius; cum unus mas in multis animalibus pluribus feminis conjugatur. Ergo non est contra legem naturæ habere plures uxores.

5. Præterea. Secundum Philosophum XV. de animal. (seu Lib. I. de generat. animal. cap. xx.) in generatione proles se habet ad feminam sicut agens ad patiens, & artifex ad materiam. Sed non est contra ordinem naturæ quod unum agens in plura patiencia agat, aut unus artifex ex diversis materiis operetur. Ergo nec est contra legem naturæ quod unus vir plures uxores habeat.

6. Sed contra. Illud præcipue videtur esse de jure naturali quod homini in institutione humanæ naturæ inditum est. Sed quod sit una unius, in ipsa institutione humanæ naturæ est ei inditum, ut patet Gen. 1. 24. *Erunt duo in carne una.* Ergo est de lege naturæ.

7. Præterea. Contra legem naturæ est quod homo se ad impossibile obliget, & ut quod uni datum est, alteri detur. Sed homo contrahens cum una uxore, sui corporis potestatem ei tradit, ut necesse fit ei reddere debitum, cum petierit. Ergo contra legem naturæ est quod postea alteri potestatem sui corporis